مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲

Urban managment
No.71 Summer 2023

۵۷-۷۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۱۹ تاریخ پذیرش نهایی : ۱۴۰۲/۰۶/۲۳

تحلیل نقش و جایگاه کنونی فارغ‌التحصیلان طراحی شهری در حرفه (مورد مطالعه: فارغ‌التحصیلان طراحی شهری دانشگاه تربیت مدرس)

الهام گیوه‌چیان: دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
سیدمهدی خاتمی*: دکتری طراحی شهری، دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
سیدعلی صفوی: دکتری طراحی شهری استادیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

چکیده

بیان مساله و هدف: بعد از گذشت حدود نیم قرن از تأسیس رشته طراحی شهری در ایران و وجود فارغ‌التحصیلان بسیار در این رشته، وضعیت و نقش حرفه‌ای ایشان در کشور نیاز به مطالعه دارد. در همین راستا هدف از این پژوهش تحلیل نقش و جایگاه کنونی فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری در حرفه می‌باشد. تعداد بالای فارغ‌التحصیلان از یک طرف و عدم امکان برقراری ارتباط با ایشان در سایر دانشگاه‌ها، باعث شد این تحقیق به فارغ‌التحصیلان طراحی شهری دانشگاه تربیت مدرس محدود گردد.

روش: پژوهش حاضر از روش پیمایش کمی بهره برده است. تکنیک به کار گرفته شده در جمع‌آوری داده‌ها نیز پرسشنامه آنلاین ساختاریافته با جامعه آماری ۱۰۰ نفر (شامل فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری دانشگاه تربیت‌مدرس، از ورودی ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۶) می‌باشد. در راستای تحلیل داده‌ها نیز از تکنیک تحلیل نتایج و آمارهای استنباطی جهت تعمیم نتایج بدست آمده از نمونه آماری به کل جامعه آماری فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری تربیت‌مدرس استفاده شده است.

یافته‌ها: دستاورد این پژوهش بررسی و ارزیابی نقش و جایگاه کنونی فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری در حرفه بوده است که نتایج آن نشان‌دهنده‌ی فعالیت عمده‌ی طراحان شهری، به ترتیب در دفاتر مشاور، مدیریت شهری، آموزش و پژوهش می‌باشد. همچنین در بخشی از این پژوهش سعی شده است تا میزان اثرپذیری و اثرگذاری عواملی مانند ادامه‌ی تحصیل و مهاجرت فارغ‌التحصیلان که به نوعی متأثر از نوع فعالیتشان در حرفه می‌باشد، بررسی و مقایسه شود.

واژگان کلیدی: حرفه طراحی شهری، نقش طراحان شهری، فارغ‌التحصیلان طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس.

Analysis of the current role and position of urban design graduates in the profession (Case study: urban design graduates of Tarbiat Modares University)

Abstract

Issue and purpose: After Passing half a century since the establishment of the field of urban design in Iran and the existence of many graduateds in this field, their status and professional role in the country needs to be studied. In this regard, the purpose of this research is to analyze the role and current position of urban design graduateds in the profession. On the one hand, the high number of graduateds, on the other hand the incapability to communicate with them in other universities made this research limited to the urban design graduateds of Tarbiat Modares University.
Method: The current research has used a quantitative survey method. The technique used in data collection is organized online questionnaire with a statistical population of 100 people (including urban design graduateds of Tarbiat Modares University entrying from 2004 to 2017). In association with the data analysis, the analysis of results technique and inferential statistics have been used to generalize the obtained results from the statistical sample to the entire statistical population of urban design graduateds of Tarbiat Modares.
Findings: The achievement of this research was to investigate and evaluate the role and current position of urban design graduateds in the profession, the results of which the results show major activity of urban designers, respectively, in consulting offices, urban management, education and research. Also, in a part of this research, it has been tried to investigate and compare the affection of factors such as continuing education and migration of graduateds, which are somehow affected by their type of activity in the profession.

Keywords: urban design profession, role of urban designers, urban design graduates, Tarbiat Modares University.

*: نویسنده مسؤول S.Khatami@modares.ac.ir

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

۱- مقدمه و بیان مساله

هر یک از فارغ‌التحصیلان پس از اتمام دوره تحصیلات تکمیلی در راستای تثبیت نقش و جایگاه خود در حرفه طراحی‌شهری نیاز دارند تا از طریق پیاده‌سازی و عملیاتی ساختن آموخته‌های دانشگاهی خود وارد فضایی حرفه‌ای و تخصصی بشوند. از سویی در این میان نقش دانشگاه تنها آموزش حرفه‌مندان آینده نیست بلکه بیشتر هدایت تلاش‌های حرفه‌ای برپایه دانش است (رزاقی‌اصل، ۱۳۹۳: ۷۳). به عبارتی این دانشگاه‌ها هستند که می‌توانند زمینه و بستر را برای یادگیری اصولی حرفه و مباحث مرتبط با ارزش‌های هر جامعه فراهم کنند و موجب تداوم یادگیری دانش عملی پس از فارغ‌التحصیلی شوند. نظام آموزش می‌تواند با شناخت دقیق از نیازهای جامعه حرفه‌ای و تربیت متخصص متناسب با آن، پلی باشد میان دو حوزه آکادمیک و حرفه‌ای و زمینه‌ساز ارتقاء هرچه بیشتر نقش و جایگاه طراحان‌شهری ایران در حرفه باشد. این در حالی است که بخش عمده‌ای از آموزش طراحی شهری در ایران در کارگاه‌های طراحی صورت می‌گیرد و از این طریق دانشجویان با آینده حرفه‌ای‌شان آشنا می‌شوند اما با این وجود عده‌ای این شیوه (کارگاه‌های طراحی) را نیز در راه دستیابی به اهداف خود ناکارآمد می‌دانند (ثقفی‌اصل و یوسفی، ۱۴۰۰).

به عقیده مبینی و همکاران (۱۳۹۳)، اینکه پس از تحصیل چه باید کرد و چگونه باید نتیجه تحصیل را وارد بعد واقعی و کاربردی کرد، همواره سؤالی بوده است که ذهن دانشجویان و فارغ‌التحصیلان را در هر زمینه‌ای به خود مشغول می‌کند. در این میان دانشجویان طراحی شهری به دلیل نو بودن این رشته و در نتیجه مبهم بودن زمینه کاری آن بیشتر با این چالش روبه‌رو هستند. نبود نظام آموزش راهبر و منفک از بازار حرفه‌ای (در بیشتر موارد) سبب شده است که سؤالات طراحان‌شهری درباره آینده شغلی‌شان و وظایفی که در آینده و در بازار حرفه‌ای بر دوششان خواهند گذاشت مبهم باقی بماند. این ابهامات گاهی فراتر می‌رود و به راه‌های ورود به بازار حرفه‌ای می‌رسد. نبود سیستم نظام‌مند برای جذب نیرو و فقدان روابط قوی میان بخش حرفه‌ای و آکادمیک سبب شده است دانشجویان و فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری (در اکثر موارد و فارغ از راه‌های غیررسمی) پس از اتمام دوره تحصیل تا مدت‌ها به دنبال موقعیت شغلی مناسبی برای ادامه روندی که در پیش گرفته‌اند باشند (مبینی و همکاران، ۱۳۹۳).

در همین راستا پژوهش حاضر سعی دارد تا با رویکردی نوآورانه، به بررسی وضعیت و جایگاه حرفه‌ای گروهی از فارغ‌التحصیلان طراحی شهری دانشگاه تربیت مدرس پس از اتمام دوره کارشناسی ارشد خود بپردازد و با یک نگاه اجمالی به شناخت و تبیین چیستی موقعیت، وظایف و مسئولیت‌های بالفعل فارغ‌التحصیلان طراحی شهری ایران در حرفه بپردازد و به یک سؤال اساسی یعنی «چیستی نقش و جایگاه کنونی (بالفعل) فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری در حرفه» پاسخ دهد. به عبارتی این مقاله در تلاش است شرایط، وظایف و موقعیت‌هایی که طراحان‌شهری پس از فارغ‌التحصیلی و در مواجهه با حرفه عملی با آن روبرو بوده‌اند را تشریح کند و مشخص شود طراحان‌شهری تا چه میزان در جایگاه و فرصت‌های شغلی مرتبط با خود در حال فعالیت هستند.

۲- پیشینه پژوهش

در رابطه با بررسی جایگاه و موقعیت طراحان‌شهری ایران در حرفه پس از فارغ‌التحصیلی تاکنون پژوهشی جدید و مشابه کار نشده است؛ اما مقالاتی نسبتاً مرتبط که حرفه طراحان‌شهری را از زوایای دیگری مورد بررسی قرار داده‌اند وجود داشته که عمدتاً متمرکز بر حوزه‌های آموزشی و چیستی رابطه‌ی آن با نظام حرفه‌ای شده‌اند. به عنوان مثال در مقاله‌ای با عنوان «ارتباط میان نظریه و عمل در آموزش رشته‌های حرفه مبنا، نمونه موردی حرفه - دانش طراحی شهری» رزاقی‌اصل (۱۳۹۰)، ایده‌ها و راهکارهایی را برای افزایش تطابق‌پذیری دانشجویانی حرفه مبنا هنگام مواجه با بازار کار حرفه‌ای با بررسی خاص مورد طراحی شهری ارائه داده است. مبینی و همکاران (۱۳۹۳) نیز در مقاله‌ای با عنوان «کارگاه‌های طراحی شهری هسته اصلی آموزش رشته (بررسی موردی: مقایسه موضوعات کارگاه‌های درسی و اولویت‌های جامعه حرفه‌ای)» به بررسی میزان هماهنگی میان اولویت‌های جامعه حرفه‌ای و موضوعات آموزشی در کارگاه‌های طراحی شهری در ایران پرداخته‌اند که کامل شده این پژوهش را می‌توان در رساله ارشد حسین مبینی (۱۳۹۲)، با عنوان ارزیابی کارگاه‌های طراحی شهری با توجه به نیازهای حرفه‌ای در ایران نیز مشاهده کرد. همچنین در مقاله‌ای دیگر با عنوان «تحلیل آموزش شهرسازی در ایران و رابطه آن با نقش متخصص شهرسازی» بحرینی و منشادی (۱۳۹۸)، ابتدا به بررسی نقش متخصص شهرسازی در ایران پرداخته و سپس با تعیین مهم‌ترین دانش و مهارت‌های متخصص شهرسازی، به ارزیابی میزان انطباق این نقش با محتوای آموزش شهرسازی می‌پردازد. در آخر علاوه بر موارد فوق، در سال ۱۳۸۹ نیز رزاقی‌اصل در مقاله‌ای با عنوان «معیارهای انتخاب رشته طراحی شهری در ایران از منظر دانشجویان» به بررسی دلایل و مهم‌ترین معیارهای انتخاب این رشته در ایران پرداخته است. مهم‌ترین مقالاتی که متمرکز بر حوزه‌های آموزشی و رابطه‌ی آن با نظام حرفه‌ای به رشته تحریر درآمده‌اند در جدول شماره ۱ آمده‌اند.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲
Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

جدول شماره ۱- نمونه مطالعات و پژوهش‌های مرتبط در چند سال اخیر، مأخذ: نگارندگان

عنوان	نویسنده	سال	نشریه
ارتباط میان نظریه و عمل در آموزش رشته‌های حرفه مبنا، نمونه موردی حرفه-دانش طراحی شهری	سینا رزاقی اصل	۱۳۹۰	آرمان‌شهر/شماره ۶
کارگاه‌های طراحی شهری هسته اصلی آموزش رشته (بررسی موردی: مقایسه موضوعات کارگاه‌های درسی و اولویت‌های جامعه حرفه‌ای)	حسین مبینی، فریبا قرائی، میترا حبیبی	۱۳۹۲	نامه معماری و شهرسازی/شماره ۱۳
آموزش طراحی شهری: واکاوی شیوه‌های آموزشی با تأکید بر چارچوب مسئولیت اجتماعی	سید مهدی خاتمی، پوریا بوجاری، احسان رنجبر	۱۴۰۰	گفتمان طراحی شهری/شماره ۳
تحلیل آموزش شهرسازی در ایران و رابطه آن با نقش متخصص شهرسازی	سید حسین بحرینی، الهام فلاح منشادی	۱۳۹۸	هویت شهر/شماره ۴۰
روش ظرفیت سنجی؛ ارزیابی مهارت‌های طراحی شهری	هادی پندار	۱۳۹۵	جستارهای شهرسازی/شماره ۱
معیارهای انتخاب رشته طراحی شهری در ایران از منظر دانشجویان	سینا رزاقی‌اصل	۱۳۸۹	آرمان‌شهر/شماره ۴
آموزش طراحی شهری، دانش و مهارت‌های اساسی	کوروش گلکار	۱۳۸۲	مدیریت شهری و روستایی/شماره ۱۵ و ۱۶
آموزش طراحی شهری، از محتوا تا تولید فضا (مجموعه مقالات)	انجمن طراحان‌شهری ایران	۱۳۹۹	فصلنامه علمی تخصصی انجمن طراحان‌شهری ایران/ شماره ۶
Toward a social responsibility-based model for urban design education	Seyed Mahdi Khatami, Pouria Boujari, Ehsan Ranjbar	2022	URBAN DESIGN International / 1-16

۳- مبانی نظری

۱-۳-رابطه آموزش و حرفه

موضوع برقراری و وجود رابطه میان آموزش و حرفه پس از فارغ‌التحصیلی دانشجویان مساله‌ای بسیار مهم جهت ورود به بازار کار حرفه‌ای می‌باشد. بسیاری از دانشگاه‌ها تلاش داشته‌اند تا میان "دانشگاه" و "حرفه" از طریق دعوت و جلب مشارکت متخصصان حرفه‌مند در کارگاه‌های طراحی، پل ارتباطی برقرار کنند. همچنین برخی از آن‌ها با دریافت سفارش کار از شهرداری‌ها، ادارات شهرسازی و دیگر طرف‌های ذینفع، کارگاه‌های خود را بر موضوعات موردنظر کارفرمایان مذکور متمرکز کرده‌اند که به عقیده خاتمی و همکاران (۱۴۰۰)، انجام یک پروژه در عمل به عنوان بخشی از فرایند یادگیری، کسب تجربه و برقراری ارتباط با بازار کار است و می‌تواند به عنوان عامل مشوق برای یادگیری باشد و دانشجویان را از نقاط قوت و ضعف علمی خودآگاه کند.

در حقیقت توانایی یک حرفه در حفظ و نگهداری قلمرواش تا حدی با قدرت و اعتبار دانش دانشگاهی آن مرتبط است که متأسفانه تاکنون محیط‌های دانشگاهی در جذب حرفه‌مندانی که تجارب کاری فراوان دارند، به عنوان مدرس و نیز تعریف پروژه‌های اجتماع مبنا که در آن‌ها کارفرمایان حضور واقعی دارند، تلاش جدی نداشته‌اند. به عبارتی، نظام آموزش دانشگاهی در مقابل نقشی که حوزه حرفه‌ای در ایجاد اعتبار رشته‌ای می‌تواند ایفا نماید، بی‌توجه بوده است (رزاقی‌اصل، ۱۳۹۰ به نقل از Marsick & Watkins, 1990) برنامه فوق‌لیسانس طراحی شهری در کالج نیویورک مساله فوق را به این ترتیب حل کرده است که تجربه‌های حرفه‌ای واقعی را جایگزین کارگاه معمولی کرده است. به این ترتیب که دانشجویان به‌صورت نیمه‌وقت در یک دستگاه دولتی یا خصوصی به کار مشغول شده و حقوقی نیز از این بابت دریافت می‌کنند و یا حتی دانشکده‌هایی نیز هستند که از طریق مؤسسات و یا دفاتر فنی خود دانشجویان را با مسائل واقعی آشنا می‌سازند (بحرینی، ۱۳۹۳: ۴۵-۴۴).

به بیان دیگر فرایند دیالکتیک با محلات و سایت‌ها به دانشجویان طراحی شهری این امکان را می‌دهد تا به اصطلاح «یادگیری حین کار» را به اجرا درآورند؛ دانشی عملی که دانشجویان را در مقابل مشکلات و مسائل واقعی اثرگذار بر افراد واقعی قرار می‌دهد؛ مسائلی که ممکن است در آینده حرفه‌ای‌شان با آن‌ها روبرو شوند (بنرجی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۹-۷۰). به باور "دیوید گوسلینگ"، در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، گذاری محسوس «از آموزش به عمل» به وجود آمد؛ چنانکه در کتاب "مقدمه‌ای بر

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

طراحی شهری" (۱۹۸۲) اثر "جاناتان بارنت"، این مرحله گذار، به‌صورت برجسته نشان داده شد؛ بنابراین مواردی چون لزوم "زمینه‌گرایی" در کار دانشجویی، ضرورت نگاه به مقوله‌ی آموزش به عنوان "تفکری عملی" (بنرجی و همکاران، ۱۳۹۴ به نقل از Schon, 1984 Shannon, 1990) و درنهایت ضرورت توجه به توانایی طراحان برای تقبل مسئولیت‌های زیست‌محیطی، اخلاقی و فرهنگی کارهایشان (بنرجی و همکاران، ۱۳۹۴ به نقل از Levy, 1990)، همگی جنبه‌های اساسی "آموزش طراحی" و همچنین جزئی از ذات و ماهیت "آموزش شهری" می‌باشند (بنرجی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۰).

۲-۳-جایگاه فارغ‌التحصیلان در حرفه

آنچه در این بخش اهمیت می‌یابد بررسی چیستی جایگاه یک فارغ‌التحصیل طراحی‌شهری پس از اتمام دوره تحصیلی خود در حرفه می‌باشد. به نوعی به‌طور کلان ریشه این موضوع را می‌توان در سابقه رشته طراحی‌شهری در ایران که تنها ۵۰ سال است که از شکل‌گیری آن می‌گذرد جستجو کرد. ماهیت میان‌رشته‌ای بودن طراحی‌شهری موجب شده است تا فارغ‌التحصیلان برای یافتن جایگاه و موقعیت خود در حرفه دچار چالش شوند. علاوه بر آن یکی از موانعی که موجب عدم رشد و شناخت دقیق جایگاه طراحان‌شهری در کشور ما شده است این موضوع می‌باشد که مدیران و تصمیم‌گیران، هنوز بر ضرورت دانش طراحی‌شهری و اهمیت ارتقای کیفی شهرهایمان برای خود شهروندان و رقابت در عرصه جهانی پی نبرده‌اند و از مزایای اقتصادی و سیاسی آن به‌طور کامل آگاه نیستند (گیوه‌چیان و همکاران، ۱۴۰۱ به نقل از گلکار، ۱۳۸۲). اینک برنامه‌ریزان و طراحان‌شهری به این حقیقت دست یافته‌اند که هدف نهایی هر نوع برنامه‌ریزی و طراحی‌شهری کمک به بالا رفتن کیفیت زندگی در مسیر توسعه پایدار، رفاه و عدالت اجتماعی است و دانش طراحی‌شهری دانشی در کنار سایر علوم شهری است که می‌باید توانایی برقراری ارتباط و همکاری با دیگر دانش‌های مداخله‌گر شهری را داشته باشد و طراحی شهری می‌تواند به ریزترین جزییات شهری در مقیاس خرد تا دخالت در کلان‌ترین سطوح مدیریتی در جنبه‌های کیفی آن بپردازد (همان). به عنوان مثال حل مسائل دسترسی، ارتقاء کیفیت فضاهای شهری، رفع تنگناهای فضاهای عمومی بر اساس الگوهای رفتاری، حل مسائل زیست‌محیطی شهرها نظیر آلودگی هوا، کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی، مقاوم کردن شهرها در مقابل خطر زلزله، بالا بردن ایمنی و امنیت در شهر و کاهش بزهکاری، بسط ارتباطات اجتماعی و تبلور ارزش‌های مقبول جامعه جهت ایجاد هویت فرهنگی در شهر نمونه‌هایی از فواید حضور طراحان‌شهری فعال در جامعه امروزی است (بحرینی، ۱۳۹۳: ۵۳ و ۵۴).

اما به‌صورت دقیق‌تر می‌توان این‌گونه بیان کرد که جایگاه یک فارغ‌التحصیل طراحی‌شهری در حرفه می‌تواند تحت تأثیر سه عامل اصلی یعنی: "کار و حرفه"، "مهاجرت" و "مدرک تحصیلی" قرار بگیرد. این سه عامل به‌گونه‌ای است که می‌تواند موقعیت‌های گوناگونی را برای یک فارغ‌التحصیل جهت تثبیت جایگاه و نقش خود در حرفه ایجاد کند. یک فارغ‌التحصیل طراحی‌شهری می‌تواند پس از پایان دوره ارشد خود هم‌زمان علاوه بر مهاجرت برای ادامه تحصیل در مقطع دکتری، در حوزه‌های حرفه‌ای و عملی همچون مدیریت شهری، آموزش و... نیز فعالیت داشته باشد؛ و یا حتی در مقابل می‌تواند با همان مدرک کارشناسی ارشد در حوزه‌های حرفه‌ای مانند دفاتر مشاور، سازمان‌های مردم‌نهاد و یا حتی مدیریت شهری و ... مشغول به کار شود. همچنین موضوعی دیگر که می‌تواند در تعریف جایگاه یک فارغ‌التحصیل در حرفه تأثیرگذار باشد، علت انتخاب دانشجو در انتخاب این گرایش می‌باشد. این دلایل را می‌توان در ۴ دسته کلی که شامل: علاقه شخصی، میزان حقوق و دستمزد، ارتقاء جایگاه اجتماعی و دلایل تصادفی و ناخواسته می‌شوند، گنجاند. با این حال درنهایت همان‌طور که در قسمت‌های قبل نیز به آن اشاره شد، برای تبیین و تعریف جایگاه یک طراح شهری قبل از هر چیز نیاز به شناختی کامل نسبت به حوزه‌های تئوری و عمل طراحان‌شهری در حرفه می‌باشد.

۳-۳- نقش فارغ‌التحصیلان در حرفه

اهمیت طراحی شهری در نقشی است که در دگرگونی کلی شهرها ایفا می‌کند؛ از آنجایی که تغییرات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی اهمیت جدیدی به شهرها بخشیده است، فضای شهری برای سازگاری با شرایط جدید درحال تغییر شکل است و به عبارتی، طراحی‌شهری ابزار این تغییر شکل است که از این‌رو اهمیت خاص خود را دارد (madanipour, 2006). به عقیده بحرینی (۱۳۹۱)، نقش فعال طراحی‌شهری در صورتی تحقق می‌پذیرد که طراحان‌شهری بتوانند خود را با مسائل و واقعیت‌های جامعه نزدیک کرده و به عنوان فعالیتی ارادی، آگاهانه و هدفمند حل مسائل مبتلابه جامعه و ارتقاء کیفی زندگی در شهرها را به‌طور صریح و جدی مدنظر قرار دهند. حل مسائل دسترسی، ارتقاء کیفیت فضاهای شهری، رفع تنگناهای فضاهای عمومی بر اساس الگوهای رفتاری، حل مسائل زیست‌محیطی شهرها نظیر آلودگی هوا، کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی، مقاوم کردن شهرها در مقابل خطر زلزله، بالا بردن ایمنی و امنیت در شهر و کاهش بزهکاری، بسط ارتباطات اجتماعی و تبلور ارزش‌های مقبول جامعه جهت ایجاد هویت فرهنگی در شهر نمونه‌هایی از اهدافی

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲
Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

است که طراحی‌شهری فعال می‌تواند در جامعه امروزی دنبال کند (همان).

علاوه بر موارد بیان شده از دیدگاه صاحب‌نظران در رابطه با انواع نقش‌های طراحان‌شهری، طبق پژوهشی که توسط گیوه‌چیان و همکاران (۱۴۰۱)، در رابطه با نقش و مسئولیت‌های بالقوه طراحان‌شهری انجام شده است، می‌توان چارچوب فعالیت و نقش فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری را در ۸ حوزه کلی که شامل: دفاتر مشاور، مدیریت شهری، آموزش، پژوهش، سازمان‌های مردم‌نهاد، نظارت (طراحی و اجرا)، فعالیت‌های میان رشته و سایر موارد می‌شوند، عنوان کرد. در حقیقت هریک از فارغ‌التحصیلان می‌توانند با شناختی دقیق از نیازهای جامعه و تسلط بر لازمه‌ها و توانمندی‌های ورود به بازار کار، در هر یک از این حوزه‌ها نقشی فعال در حرفه طراحی‌شهری داشته باشند که در ادامه سعی شده است جمع‌آوری و تحلیل داده‌های موردنظر در جهت پاسخگویی به سؤال پژوهش، کاملاً منطبق با این ۸ حوزه فعالیتی نام برده به عنوان نقش‌های فارغ‌التحصیلان در حرفه باشد.

۴- روش‌شناسی

پژوهش حاضر در جهت پاسخگویی به ۲ سؤال خود، یعنی چیستی وظایف و مسئولیت‌های بالفعل فارغ‌التحصیلان پس از اتمام تحصیلات تکمیلی خود و همچنین چیستی موقعیت و جایگاه حرفه‌ای خود در حوزه تخصصی طراحی‌شهری گام برداشته است. ماهیت پژوهش کاملاً کمی بوده و سعی داشته با استفاده از روش پیمایشی و استفاده از ابزار پرسشنامه و تحلیل داده‌های آماری بدست آمده و مقایسه هریک از آن‌ها، به سؤالات خود پاسخ دهد.

در ابتدا پس از بررسی ادبیات نظری و مروری بر اسناد و پژوهش‌های موجود در زمینه حرفه طراحی‌شهری و همچنین ارتباط آن با آموزش، پرسشنامه‌ای جامع در همین راستا تهیه شد. سؤالات پرسشنامه در ابتدا شامل سؤالات عمومی (مانند علت انتخاب گرایش، نوع دوره و...) می‌شوند و پس از آن جایگاه و وضعیت کنونی کاری و حرفه‌ای فارغ‌التحصیلان مورد ارزیابی قرار می‌گیرد که در راستای دستیابی به هدف موردنظر می‌باشد. در ادامه نیز سعی شده است تا با طرح سؤالاتی در رابطه با وضعیت تحصیلی و همچنین نوع اقامتشان، میزان اثرپذیری و اثرگذاری نوع فعالیتشان در حرفه، با این مقولات سنجیده شود.

جامعه هدف و آماری این پژوهش نیز فارغ‌التحصیلان ورودی سال ۸۳ تا ۹۶ (۱۴ سال) طراحی‌شهری دانشگاه تربیت مدرس می‌باشند. در این جامعه آماری تمامی ورودی‌ها یعنی هم روزانه و هم شبانه در نظر گرفته شده است و از ۱۵۶ نفر کل فارغ‌التحصیلان که شامل هم زن و هم مرد خواهند بود، امکان دسترسی و ارتباط با ۱۰۰ نفر از آن‌ها از طریق ارسال پیام در رسانه‌های اجتماعی (واتس‌اپ، تلگرام، اینستاگرام و همچنین ایمیل) فراهم شد و لینک پرسشنامه تهیه شده در اختیارشان قرار گرفت. علت انتخاب جامعه هدف از سال ۸۳ (شروع این رشته در دانشگاه تربیت‌مدرس) تا سال ۹۶ نیز قطعیت در وضعیت فارغ‌التحصیلی دانشجویان و همچنین مدت زمان کافی جهت فعالیت در حرفه و کسب سابقه کاری بوده است. روند و ساختار کلی پرسشنامه و سؤالات مربوط به آن به‌صورت خلاصه در نمودار شماره ۱ قابل مشاهده است.

۵- یافته‌های پژوهش

هر یک از فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد پس از اتمام دوران تحصیل، متناسب با انتخاب هدف و مسیر ترسیم شده برای آینده خود، در حوزه کاری و حرفه‌ای، وضعیت تحصیلی و همچنین مهاجرت در مقابل تعدادی از انتخاب‌های مختلف قرار خواهند گرفت. همان‌طور که در قسمت‌های قبل نیز به آن اشاره شد، هدف از این پژوهش بررسی نقش و جایگاه کنونی فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری تربیت‌مدرس در حرفه بوده و در همین راستا با جمع‌آوری ۱۰۰ پرسشنامه از آن‌ها سعی شده است تا به هدف موردنظر رسیده شود. در جدول شماره ۲ تعداد و میزان درصد پاسخگویی افراد به تفکیک نوع جنسیت و نوع دوره قرار داده شده است.

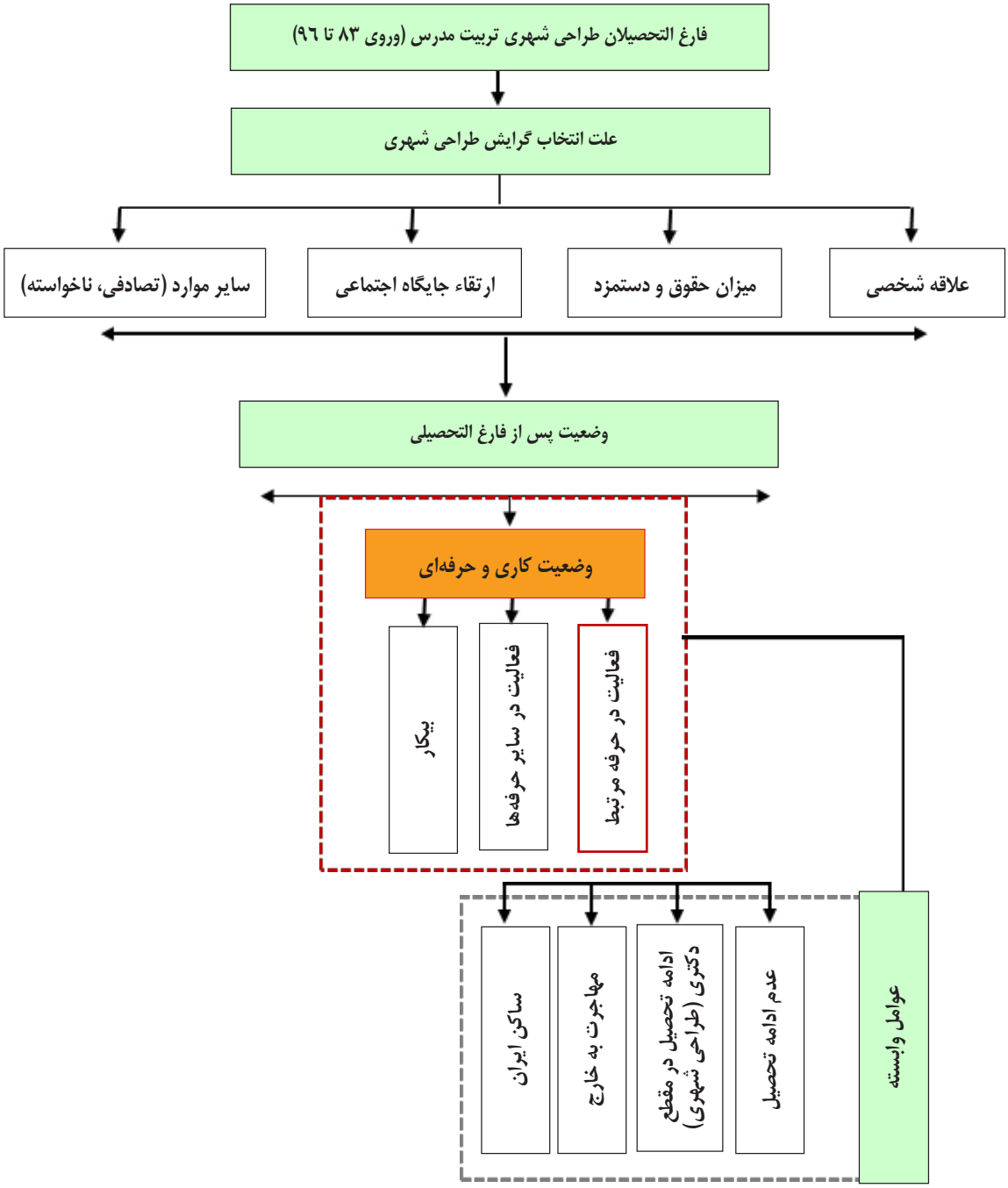
جدول شماره ۲ - میزان فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس نوع جنسیت و نوع دوره تحصیلی، مأخذ: نگارندگان

جنسیت		درصد	نوع دوره		درصد
زن	۶۹	٪۶۹	روزانه	۸۵	٪۸۵
مرد	۳۱	٪۳۱	پردیس	۱۵	٪۱۵
جمع کل	۱۰۰	٪۱۰۰	جمع کل	۱۰۰	٪۱۰۰

همچنین در نمودار شماره ۲ می‌توان میزان فراوانی پاسخ‌دهندگان را نسبت به تعداد کل قبولی‌های هریک از ورودی‌ها مشاهده نمود. نمودار زیر نشان می‌دهد که در جمع‌آوری داده‌ها، سعی شده است تا حداقل نیمی از قبولی‌های هر ورودی به سؤالات مدنظر پاسخ داده تا به نوعی میزان روایی و پایایی نتایج بدست آمده را افزایش داد.

یکی از سؤالات اولیه که در پرسشنامه از فارغ‌التحصیلان مربوطه پرسیده شده است، علت انتخاب گرایش طراحی‌شهری و ادامه آن در مقطع کارشناسی ارشد می‌باشد. در این سؤال به ترتیب علاقه شخصی و پس از آن ارتقاء جایگاه اجتماعی بیشترین علت انتخاب افراد برای

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

نمودار شماره ۱- چارچوب مفهومی پرسشنامه، مأخذ: نگارندگان

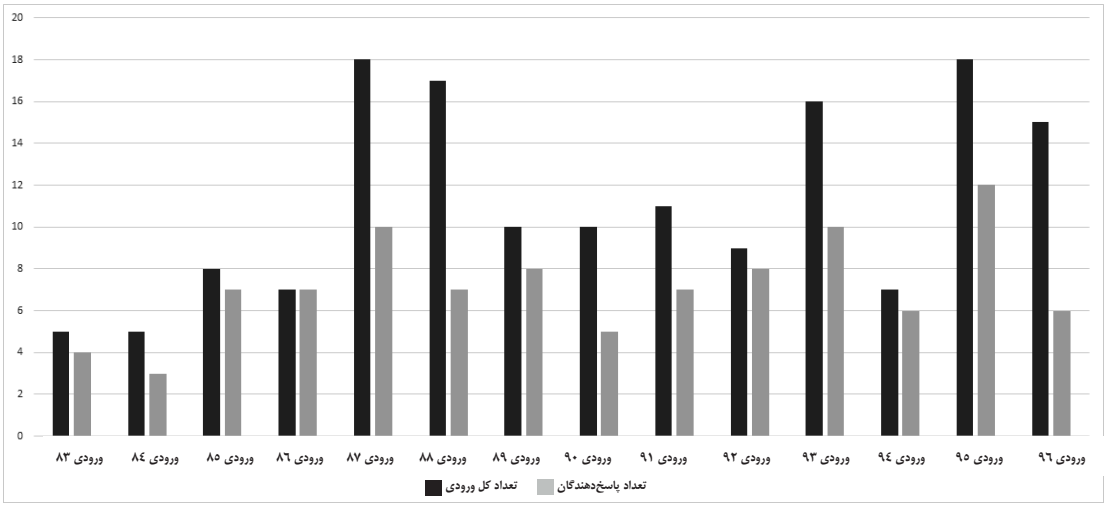
مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲
Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

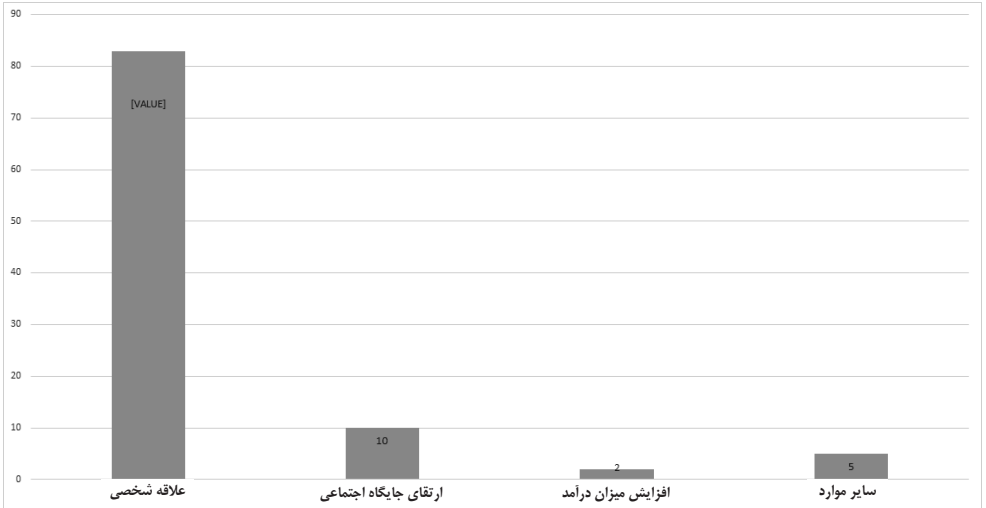
تحصیل در گرایش طراحی‌شهری بوده است و کمترین انگیزه و علت، افزایش میزان درآمد می‌باشد که شاید بتوان گفت این حجم از علاقه جهت انتخاب رشته طراحی‌شهری، می‌تواند نقطه‌ی امیدی برای تلاش جهت بهبود وضعیت ایجاد شده در حرفه‌ی طراحی‌شهری باشد. نمودار شماره ۳ نشان‌دهنده نتایج حاصل شده از این سؤال می‌باشد.

۵-۱- وضعیت حرفه‌ای و کاری افراد پس از فارغ‌التحصیلی:

به‌طور کل از ۱۰۰ نفر پاسخ‌دهنده تاکنون در حدود ۶۰ درصد در نهادهای خصوصی (مانند دفاتر مشاور)، ۱۳ درصد در نهادهای دولتی (مانند وزارت راه و شهرسازی و وزارت علوم)، ۱۳ درصد نهادهای عمومی و یا غیردولتی (مانند شهرداری) و درنهایت ۳ درصد در سازمان‌های مردم‌نهاد (NGO) مشغول به کار بوده‌اند. همچنین لازم به ذکر است همان‌طور که در نمودار شماره ۴ نیز قابل مشاهده است، ۱۱ درصد از افراد به این سؤال پاسخی نداده‌اند.

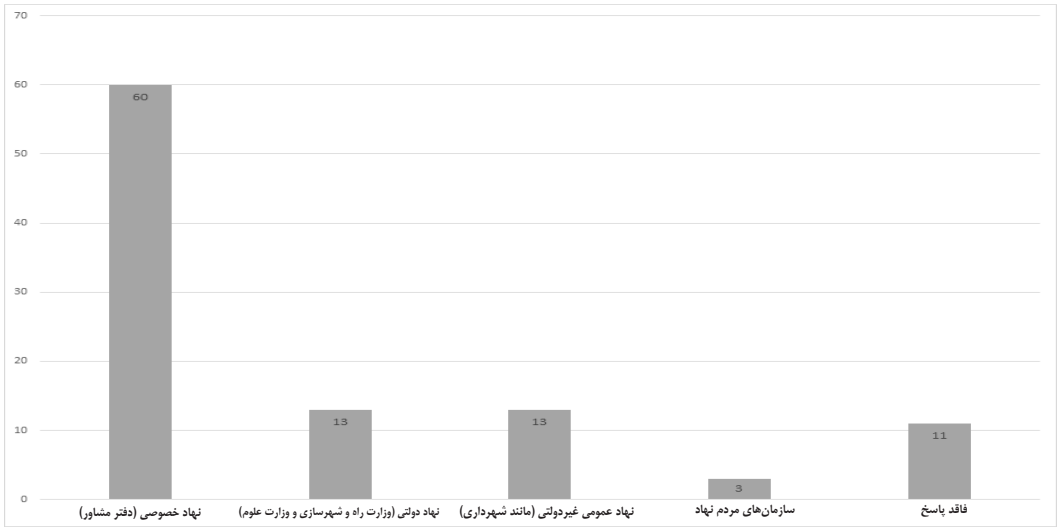

نمودار شماره ۲- فراوانی تعداد پاسخ‌دهندگان هر ورودی در مقایسه با تعداد کل هر ورودی، مأخذ: نگارندگان

نمودار شماره ۳- علت انتخاب گرایش طراحی‌شهری از نظر فارغ‌التحصیلان، مأخذ: نگارندگان

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

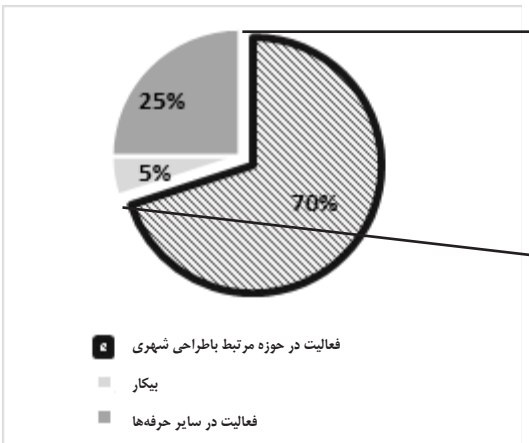

نمودار شماره ۴– میزان فعالیت فارغ‌التحصیلان در نهادهای چهارگانه (دولتی، خصوصی، عمومی یا غیردولتی و سازمان‌های مردمی)، مأخذ: نگارندگان

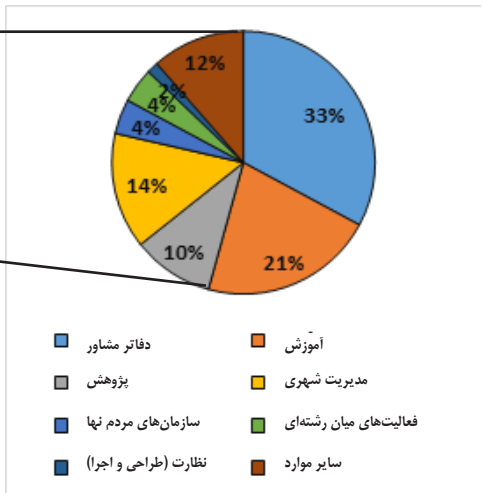
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲
Urban managment
No.71 Summer 2023

نوع فعالیت‌ها: علی‌رغم تصورات عموم متخصصین، ۷۰ درصد از کل فارغ‌التحصیلان پاسخ‌دهنده در حوزه‌های مرتبط با طراحی شهری مشغول به کار بوده و تنها ۲۵ درصد از آن‌ها در سایر حرفه‌ها (مانند مدیریت شرکت تبلیغاتی، تولید، معماری، ساخت و اجرا، تدریس هنرستان، طراحی و پشتیبانی وب‌سایت و سئو، مربی یوگا، طراحی لباس، آموزش زبان فرانسه، مدیریت سایت، طراحی داخلی ساختمان، IT & web، حوزه مالی، فعالیت‌های فرهنگی و تدریس معماری) مشغول به فعالیت می‌باشند. ۵ درصد باقیمانده نیز فاقد فعالیت و هرگونه کار حرفه‌ای هستند (نمودار شماره ۵). این آمار که بیان‌کننده فعالیت عمده فارغ‌التحصیلان در حرفه مرتبط می‌باشد، نشان‌دهنده جنبه‌ای مثبت در حرفه طراحی‌شهری می‌باشد که شاید تا به حال در هیچ پژوهشی به‌طور دقیق بررسی نشده است.

از مجموع ۷۰ درصد افرادی که در حوزه‌ی مرتبط با طراحی‌شهری مشغول به فعالیت می‌باشند، ۳۳ درصد در دفاتر مشاور، ۲۱ درصد آموزش، ۱۴ درصد مدیریت شهری، ۱۰ درصد پژوهش، ۴ درصد سازمان‌های مردم‌نهاد، ۴ درصد فعالیت‌های میان‌رشته‌ای، ۲ درصد نظارت بر طراحی و اجرا و درنهایت ۱۲ درصد فارغ‌التحصیلان در سایر حوزه‌ها در حال فعالیت می‌باشند. (نمودار شماره ۶)

نمودار شماره ۵– نوع فعالیت حرفه‌ای پس از فارغ‌التحصیلی، مأخذ: نگارندگان

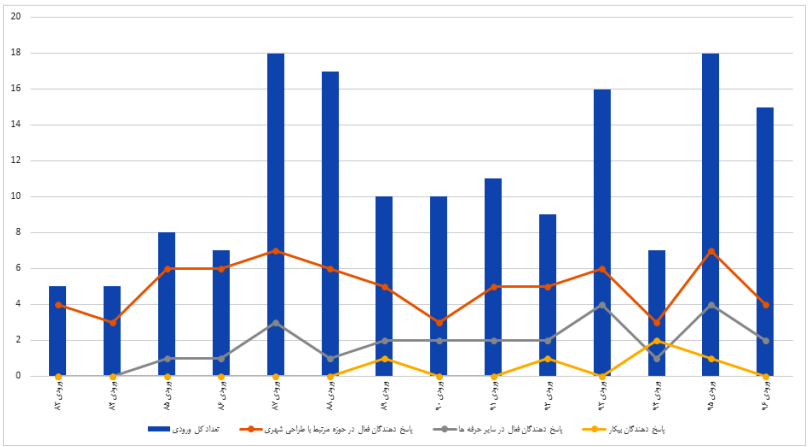

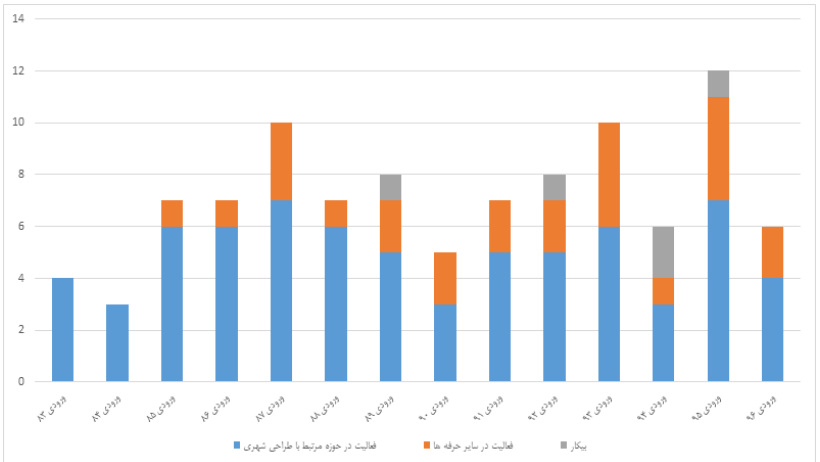
نمودار شماره ۶– نوع فعالیت حرفه‌ای در حوزه‌های مرتبط با طراحی شهری، مأخذ: نگارندگان

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

همچنین با مقایسه‌ای که میان تعداد کل ورودی‌ها و میزان نوع فعالیت‌شان در حرفه‌ی مرتبط و یا سایر حرفه‌ها انجام گرفت، این‌گونه دریافت می‌شود که در دهه‌ی ۸۰ به‌صورت تقریبی، تعداد زیادی از فارغ‌التحصیلان هر ورودی وارد حرفه‌ی مرتبط با طراحی‌شهری شده‌اند؛ این در حالی است که در یک دهه گذشته، یعنی دهه ۹۰ شاهد کاهش چشمگیر تعداد فارغ‌التحصیلان فعال در حوزه‌های مرتبط با طراحی‌شهری، نسبت به تعداد کل ورودی همان سال می‌باشیم (نمودار شماره ۷). این کاهش روند اشتغال در حرفه مرتبط نسبت به تعداد کل فارغ‌التحصیلان دلایل متنوعی دارد اما شاید بتوان گفت که یکی از آن‌ها اشباع بازار کاری در حوزه‌های دفاتر مشاور، آموزش، پژوهش و حتی اندکی مدیریت شهری است که در مجموع نیز نزدیک به هفتاد و هشت درصد از کل فارغ‌التحصیلان فعال در حوزه مرتبط با طراحی‌شهری را به خود اختصاص داده‌اند.

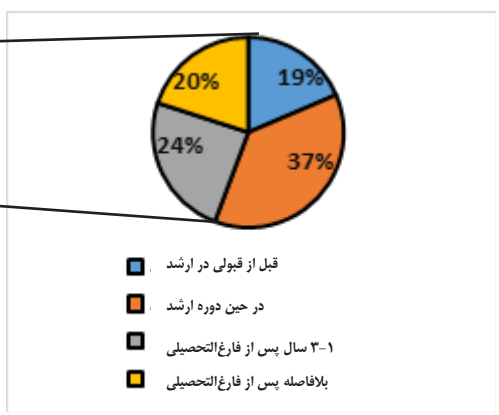
زمان ورود به بازار کار حرفه‌ای: پس از بررسی‌های انجام شده، از مجموع ۷۰ نفری که در حوزه مرتبط با طراحی‌شهری مشغول به فعالیت بوده‌اند، ۳۷ درصد از آن‌ها در حین تحصیل در مقطع ارشد هم‌زمان مشغول به فعالیت در حوزه مرتبط با طراحی‌شهری نیز بوده‌اند. پس از آن ۲۴ درصد از مجموع ۷۰ نفر پس از گذشت ۱ الی ۳ سال از زمان فارغ‌التحصیلی خود وارد حوزه کاری و حرفه‌ای شده‌اند. ۲۰ درصد افراد نیز بلافاصله پس از قبولی در مقطع ارشد در حرفه مشغول به کار شده‌اند و درنهایت ۱۹ درصد باقیمانده در زمان قبل از قبولی در مقطع ارشد وارد حوزه حرفه‌ای و کاری خود شده‌اند. (نمودار شماره ۸)

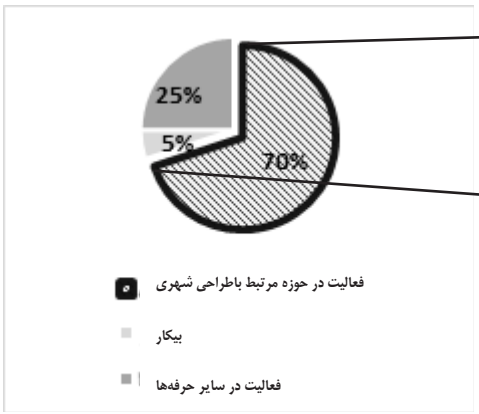

نمودار شماره ۷– میزان فراوانی نوع فعالیت فارغ‌التحصیلان به تفکیک سال ورودی، مأخذ: نگارندگان

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

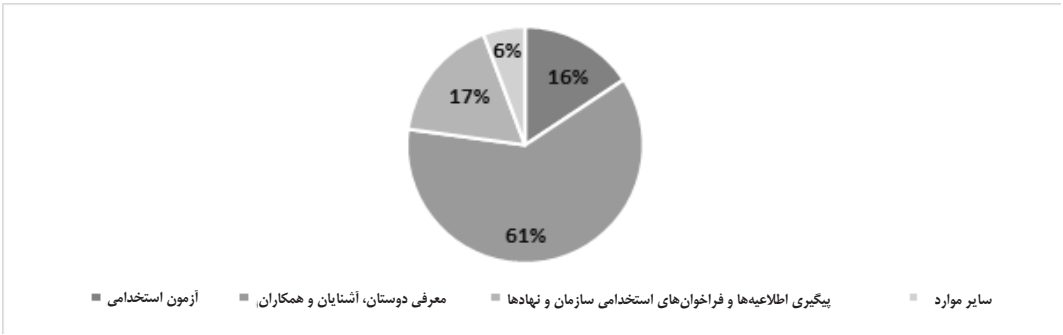

نمودار شماره ۸– بازه‌های زمانی ورود به حرفه مرتبط با طراحی شهری

نمودار شماره ۵ – نوع فعالیت حرفه‌ای پس از فارغ‌التحصیلی

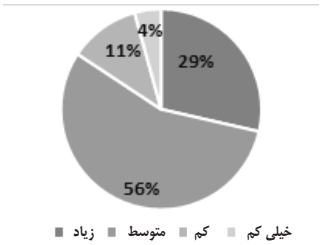
نحوه‌ی ورود به حرفه: پس از بررسی حوزه‌های فعالیتی فارغ‌التحصیلان و همچنین بازه‌های زمانی ورودشان به بازار کار مرتبط با طراحی‌شهری، آنچه مورد ارزیابی قرار گرفت نحوه ورود فارغ‌التحصیلان به بازار کار حرفه‌ای مرتبط با طراحی‌شهری می‌باشد. در نمودار شماره ۹ سعی برآن شده است تا نحوه ورود جامعه هدف (۷۰ درصد از کل پاسخ‌دهندگان) به بازار کار حرفه‌ای را در ۳ دسته کلی نمایش داده شود. طبق این نمودار بیشترین درصد افراد توسط معرفی دوستان، آشنایان و همکاران مربوطه به کار حرفه‌ای ورود پیدا کرده‌اند.

نمودار شماره ۹– نحوه ورود به حرفه مرتبط با طراحی‌شهری، مأخذ: نگارندگان

میزان اثرگذاری آموزش‌های دانشگاهی در حرفه: نکته‌ی بسیار مهم در رابطه با ورود به بازار کار حرفه‌ای، میزان اثرگذاری آموزه‌های دانشگاهی و کمک به آمادگی بیشتر دانشجویان جهت مواجهه با حوزه عملیاتی رشته می‌باشد. در همین راستا سؤالی تحت عنوان «آموخته‌ها و آموزش‌های دانشگاهی تا چه میزان جهت ورود به حرفه برای شما مفید بوده است؟» از فارغ‌التحصیلانی که در حوزه مرتبط با طراحی‌شهری مشغول به فعالیت می‌باشند (همان ۷۰ درصد کل پاسخ‌دهندگان)، مورد سؤال قرار گرفت که نتایج آن در قالب طیفی از خیلی کم تا زیاد در نمودار شماره ۱۰ قابل مشاهده است.

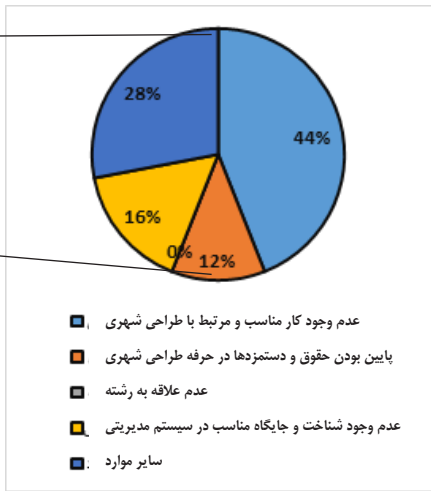
فعالیت در سایر حرفه‌ها (حوزه‌های غیرمرتبط): از مجموع ۲۵ درصد افرادی که مشغول به فعالیت در سایر حرفه‌ها می‌باشند، بیشترین تعداد یعنی ۴۴ درصدشان عدم وجود کار مناسب و مرتبط با طراحی‌شهری را عنوان کرده‌اند و پس از آن به ترتیب عدم وجود شناخت و جایگاه مناسب در سیستم مدیریتی (۱۶ درصد) و پایین بودن حقوق و دستمزدها در حرفه طراحی‌شهری (۱۲ درصد) را مهم‌ترین دلیل خود برای فعالیت در سایر حرفه‌ها بیان داشته‌اند. نمودار شماره ۱۱ نتیجه ارزیابی و بررسی این حوزه را نشان می‌دهد.

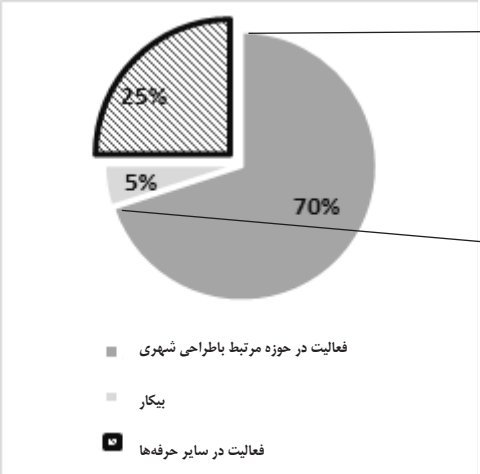
نمودار شماره ۱۰– میزان فایده آموخته‌های دانشگاهی جهت ورود به حرفه، مأخذ: نگارندگان

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲
Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

نمودار شماره ۱۱- علت فعالیت در حوزه‌های غیر مرتبط، مأخذ: نگارندگان

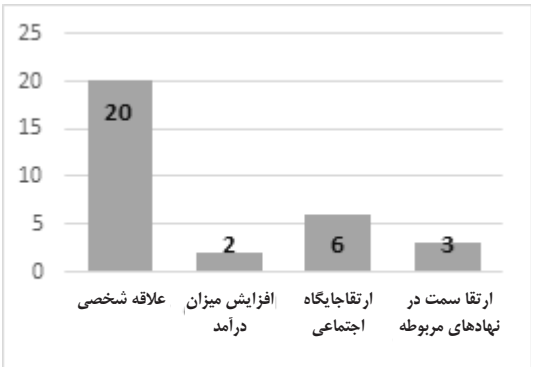

نمودار شماره ۵- نوع فعالیت حرفه‌ای پس از فارغ‌التحصیلی

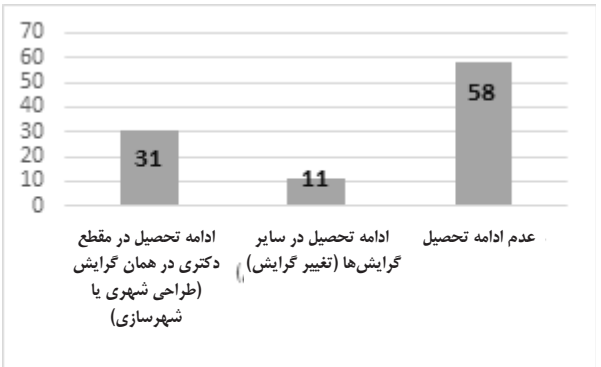
۵-۲-بررسی عوامل تأثیرپذیر

علاوه بر بررسی جایگاه کنونی فارغ‌التحصیلان در حرفه که در بخش‌های قبلی به آن اشاره شد، سعی شده است دو مورد از عواملی را که می‌تواند در نوع فعالیتشان در حرفه تأثیرگذار باشد و موجب تغییر جایگاهشان شود، مورد ارزیابی قرار گیرد. آمارهای بدست آمده نشان می‌دهند که از کل فارغ‌التحصیلان تربیت مدرس، تنها ۳۱ درصدشان در مقطع دکتری شهرسازی و یا طراحی‌شهری ادامه تحصیل داده‌اند، ۵۸ درصد با مدرک کارشناسی ارشد مشغول به فعالیت در حرفه می‌باشند و ۱۱ درصد باقیمانده نیز به ادامه تحصیل در سایر گرایش‌ها مشغول می‌باشند. (نمودار شماره ۱۲)

در میان ۳۱ نفر از فارغ‌التحصیلانی که به ادامه تحصیل در مقطع دکتری مشغول شده‌اند، ۲۰ نفر به دلیل علاقه شخصی، ۶ نفر به دلیل ارتقاء جایگاه اجتماعی، ۳ نفر به دلیل ارتقاء سمت در نهادهای مربوطه و تنها ۲ نفر از آن‌ها به دلیل افزایش میزان درآمد و دستمزد به ادامه تحصیل پرداخته‌اند که این نتایج می‌تواند جنبه‌ای مثبت در میان پژوهشگران دکتری طراحی‌شهری باشد و علیرغم تصورات عموم افراد، نشان از آن دارد که علت ارتقاء مدرک تحصیلی، صرفاً جهت کسب موقعیت‌های کاری و حرفه‌ای بهتر نبوده و اکثریت‌شان به منظور افزایش میزان آگاهی و دانش تخصصی خود در این حوزه تصمیم به ادامه تحصیل گرفته‌اند. (نمودار شماره ۱۳)

نمودار شماره ۱۳- علت ادامه تحصیل در مقطع دکتری در همان گرایش (طراحی‌شهری یا شهرسازی)، مأخذ: نگارندگان

نمودار شماره ۱۲ – وضعیت تحصیلی پاسخ‌دهندگان پس از فارغ‌التحصیلی، مأخذ: نگارندگان

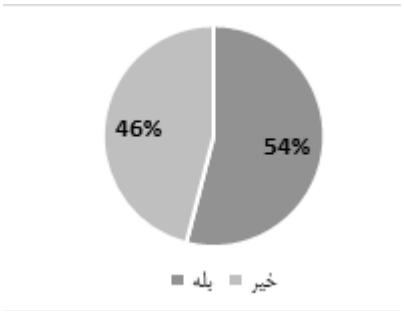
طبق نتایج و آمارهای بدست آمده، در زمینه مهاجرت نیز از میان ۱۰۰ نفر پاسخ‌دهنده، ۲۱ نفرشان به کشورهای خارجی مهاجرت کرده و مابقی در ایران مشغول به فعالیت هستند. از مجموع افراد ساکن ایران (۷۹ درصد)، ۵۸ نفر در حوزه‌ی مرتبط با طراحی‌شهری مشغول به فعالیت می‌باشند. در مقابل نیز از ۲۱ نفر مهاجرت کرده به کشورهای خارجی، تنها ۱۲ نفر مشغول به فعالیت در حوزه‌های مرتبط یا این رشته می‌باشند. در سؤالی دیگر نیز که به چیستی

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲
Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

علت مهاجرت فارغ‌التحصیلان اشاره دارد، بیشتر از نیمی از آن‌ها (۶۲ درصد از مهاجرین) وجود شرایط و موقعیت‌های کاری و حرفه‌ای بهتر را عنوان نموده‌اند و پس از آن، با اختلافی چشمگیر قرارگیری در محیط بین‌الملل و آشنایی با علوم روز (۲۹ درصد) را دلیلی برای مهاجرت خود بیان کرده‌اند؛ اما آنچه در قسمت‌های بعدی می‌تواند جای بحث قرار گیرد، چیستی نوع فعالیت افراد مهاجر کرده در حرفه تخصصی است که به نوعی وجود شرایط و موقعیت کاری و حرفه‌ای بهتر را دلیلی برای مهاجرت خود اذعان کرده‌اند.

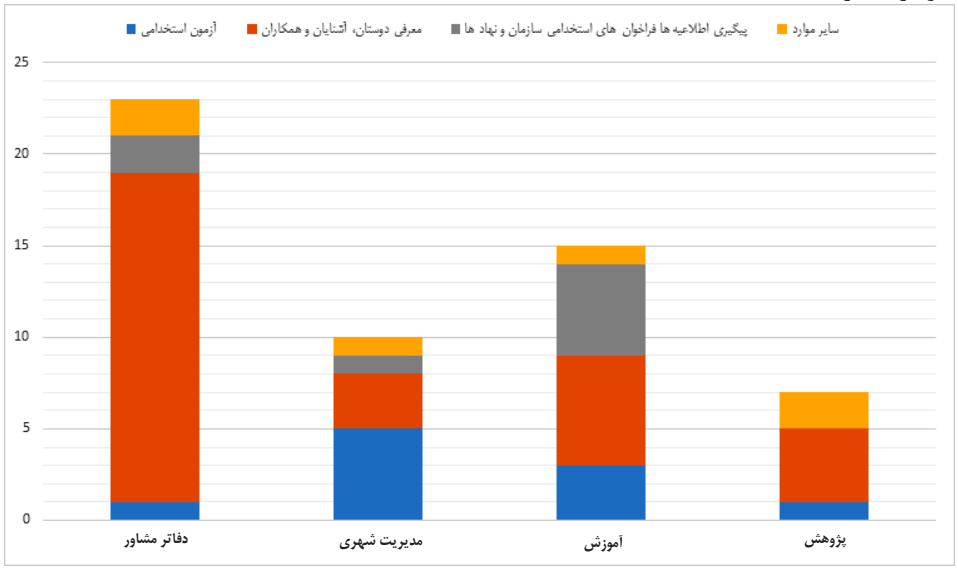
یکی از مهم‌ترین و پر چالش‌ترین سؤالاتی که می‌توان از تمامی فارغ‌التحصیلان پرسیده شود این است که «آیا اگر به عقب بازگردید، بازهم گرایش طراحی‌شهری را انتخاب خواهید کرد؟». نتیجه این سؤال تا حدودی می‌تواند نشانگر میزان رضایت و موفقیت فارغ‌التحصیلان در این حوزه و همچنین مطلوبیت و تمایل دانشجویان برای تحصیل در این گرایش را نشان دهد. همان‌طور که در نمودار شماره ۱۴ نشان داده می‌شود، از کل جامعه آماری این پژوهش (۱۰۰ نفر)، ۵۴ نفر باز هم طراحی‌شهری را انتخاب خواهند کرد و در مقابل ۴۶ نفرشان پاسخ خیر داده‌اند.

نمودار شماره ۱۴ – درصد پاسخگویی افراد به سؤال «آیا اگر به عقب بازگردید بازهم طراحی‌شهری را انتخاب خواهید کرد؟»، مأخذ: نگارندگان

۶- بحث

رابطه‌ی میان نحوه‌ی استخدامی و نوع فعالیت طراحان‌شهری در حرفه: همان‌طور که در نتایج و آمار بدست آمده در نمودار ۶ نیز مشاهده شد، از میان انواع حوزه‌های فعالیتی طراحانشهری، به ترتیب ۴ حوزه‌ی دفاتر مشاور، مدیریت شهری، آموزش و پژوهش نسبت به بقیه از فراوانی بیشتری برخوردار می‌باشند. در نمودار شماره ۱۵ مقایسه‌ای از میزان نوع استخدامی‌های فارغ‌التحصیلان به تفکیک در هریک از این ۴ حوزه‌ی فعالیتی صورت گرفته است. طبق این نمودار نزدیک به ۸۰ درصد از کل فعالان در دفاتر مشاور از طریق معرفی دوستان، آشنایان و همکاران وارد حرفه شده‌اند. حدود ۵۵ درصد از کل استخدامی‌های افراد مشغول به کار در حوزه مدیریت شهری نیز از طریق آزمون‌های استخدامی و ۲۵ درصدشان از طریق معرفی دوستان، آشنایان و همکاران بوده است. پس از آن بیشترین نوع استخدامی‌های متخصصین در حوزه‌های آموزش و پژوهش را نیز معرفی دوستان، آشنایان و همکاران تشکیل داده‌اند. در نتیجه نمودار زیر حاکی از آن است که بیشترین نوع استخدامی‌های طراحان‌شهری در چند سال اخیر از طریق معرفی دوستان و آشنایان بوده است و پس از آن با اختلاف بسیار چشمگیری از طریق آزمون‌های استخدامی و پیگیری اطلاعیه و فراخوان‌ها وارد حرفه شده‌اند. (نمودار شماره ۱۵)

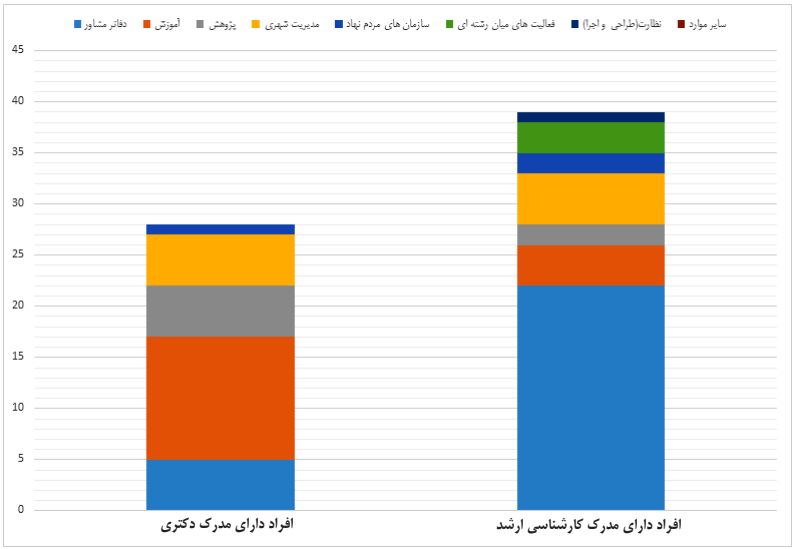

نمودار شماره ۱۵ – مقایسه میزان فراوانی نوع استخدامی‌ها در ۴ حوزه فعالیتی طراحان شهری (دفاتر مشاور، مدیریت شهری، آموزش و پژوهش)، مأخذ: نگارندگان

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲
Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

رابطه میان نوع مدرک تحصیلی و نوع فعالیت طراحان‌شهری در حرفه: از بین کل فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری دانشگاه تربیت مدرس، ۲۸ نفر از آن‌ها هستند که در مقطع دکتری ادامه تحصیل داده و هم‌زمان در حوزه مرتبط با طراحی‌شهری نیز مشغول به کار می‌باشند. در مقابل نیز ۳۹ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده و هم‌زمان در حوزه‌های مرتبط مشغول به فعالیت می‌باشند. نمودار شماره ۱۶ میزان افراد فعال در هریک از حوزه‌های فعالیتی مرتبط با طراحی‌شهری را در دو گروه افراد دارای مدرک دکتری و کارشناسی ارشد نشان می‌دهد. حوزه‌های فعالیتی مرتبط با طراحی‌شهری افراد دارای مدرک دکتری به ترتیب عبارتند از: آموزش (۱۲ نفر)، پژوهش (۵ نفر)، دفاتر مشاور (۵ نفر)، مدیریت شهری (۵ نفر) و سازمان‌های مردم‌نهاد (۱ نفر) که در این بین حوزه‌ی آموزش بیشترین درصد را به خود اختصاص داده‌است. پس از آن نیز بیشترین میزان فراوانی حوزه‌های فعالیتی افرادی که در مقطع دکتری ادامه تحصیل نداده‌اند را به ترتیب دفاتر مشاور (۲۲ نفر)، مدیریت شهری (۵ نفر)، آموزش (۴ نفر)، فعالیت‌های میان‌رشته‌ای (۳ نفر)، پژوهش (۲ نفر)، سازمان‌های مردم‌نهاد (۲ نفر) و نظارت (طراحی و اجرا) (۱ نفر) تشکیل داده‌اند. این آمار نشان می‌دهد که ادامه تحصیل و ارتقاء مدرک در مقطع دکتری، موجب افزایش زمینه فعالیتی در حوزه آموزش و تدریس در دانشگاه‌ها و عضویت در هیات علمی مراکز آموزشی می‌شود. به عبارتی دیگر نمودار شماره ۱۶ نشان می‌دهد که بیشتر افراد دارای مدرک دکتری در حوزه‌ی آموزش فعالیت داشته‌اند، در صورتی که تعداد بسیار زیادی از افراد با مدرک کارشناسی ارشد به‌صورت حرفه‌ای مشغول به فعالیت در دفاتر مشاور بوده و پس از آن با اختلاف بسیار چشمگیر در حوزه‌های مدیریت شهری، آموزش، فعالیت‌های میان‌رشته‌ای و ... فعالیت داشته‌اند.

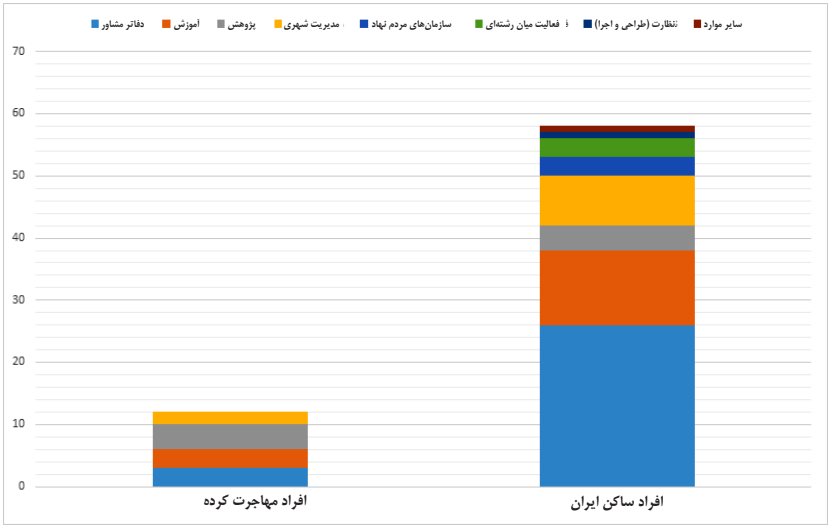
نمودار شماره ۱۶ – مقایسه میان فراوانی حوزه‌های فعالیتی مرتبط با طراحی‌شهری در دو گروه افراد دارای مدرک تحصیلی دکتری و افراد دارای مدرک کارشناسی ارشد، مأخذ: نگارندگان

مقایسه حوزه‌های فعالیتی مرتبط با طراحی‌شهری در دو گروه (افراد مهاجرت کرده و ساکن ایران): هدف از ایجاد نمودار شماره ۱۷ نمایش تفاوت موجود در حوزه‌های فعالیتی متخصصین طراحی‌شهری در ایران و در کشورهای خارجی می‌باشد. از کل افراد مهاجرت کرده (۲۱ نفر)، ۱۲ نفر از آن‌ها در حوزه‌های مرتبط با طراحی‌شهری فعالیت می‌کنند و طبق نمودار زیر بیشتر این افراد در زمینه پژوهش مشغول به کار هستند (۴ نفر) و پس از آن دفاتر مشاور (۳ نفر)، آموزش (۳ نفر) و مدیریت شهری (۲ نفر) حوزه‌های فعالیت حرفه‌ای آن‌ها به شمار می‌روند. در گروه دوم نیز از کل افراد فارغ‌التحصیل که در حال حاضر در ایران ساکن هستند (۷۹ نفر) ۵۸ نفر از آن‌ها در حرفه مرتبط با طراحی‌شهری فعالیت می‌کنند و ۲۱ نفر مابقی‌شان یا در سایر حرفه‌ها و یا بیکار می‌باشند. از میان این ۵۸ نفر بیشترین افراد یعنی ۲۶ نفر در حوزه دفاتر مشاور فعالیت داشته و پس از آن به ترتیب در حوزه‌های آموزش (۱۲ نفر)، مدیریت شهری (۸ نفر)، پژوهش (۴ نفر)، سازمان‌های مردم‌نهاد (۳ نفر)، فعالیت‌های میان‌رشته‌ای (۳ نفر)، نظارت (۱ نفر) و سایر موارد (۱ نفر) مشغول به کار می‌باشند. به بیانی دیگر این نمودار حاکی از آن است که فارغ‌التحصیلان ساکن ایران بیشتر در حوزه دفاتر مشاور مشغول به کار می‌باشند و پس از آن علیرغم پایین بودن میزان فراوانی آن نسبت به کل افراد، بیشترین میزان

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲
Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

را آموزش و مدیریت شهری به خود اختصاص داده‌اند که خود نشان‌دهنده کمبود میزان فعالیت و همکاری متخصصین طراحی‌شهری با حوزه‌های مدیریتی و تصمیم‌ساز می‌باشد. در مقابل نیز می‌توان از نمودار موجود این حقیقت را دریافت که فارغ‌التحصیلان مهاجر بیشتر در حوزه‌های پژوهشی بوده‌اند و کمترین فعالیت را در ساختار مدیریت شهری داشته‌اند.

نمودار شماره ۱۷– مقایسه حوزه‌های فعالیتی مرتبط با طراحی‌شهری در دو دسته افراد مهاجرت کرده از ایران و افراد ساکن در ایران، مأخذ: نگارندگان

۷-نتیجه‌گیری

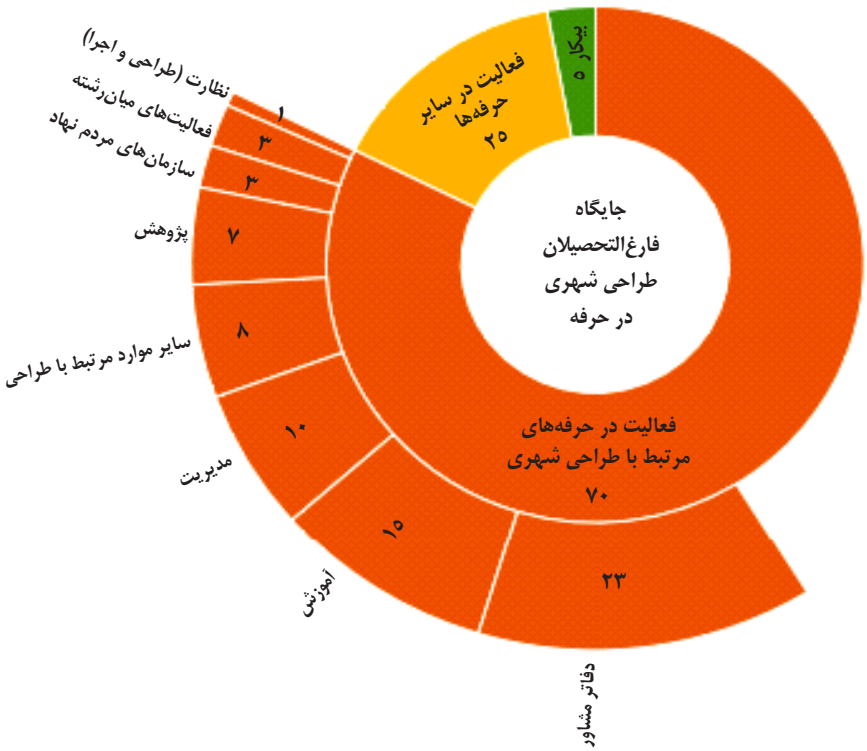
آنچه به عنوان نوآوری در این پژوهش سعی شد تا به آن پرداخته شود، بررسی دقیق جایگاه فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری دانشگاه تربیت مدرس در حرفه بوده است که تاکنون هیچ پژوهش مشابهی در این رابطه شکل نگرفته است. این پژوهش در ابتدا با بررسی نوع فعالیت هریک از فارغ‌التحصیلان در حرفه، به این نتیجه رسید که علیرغم تصورات عموم متخصصیان، در حدود ۷۰ درصد از فارغ‌التحصیلان در حوزه‌های مرتبط با طراحی‌شهری مشغول به فعالیت می‌باشند و تنها ۳۰ درصد ایشان به خاطر دلایلی همچون عدم وجود کار مرتبط، عدم وجود جایگاه مناسب در سیستم مدیریتی و یا پایین بودن حقوق و دستمزدها، در سایر حوزه‌ها فعالیت داشته و یا بیکار می‌باشند.

نتایج بدست آمده نشان‌دهنده‌ی فعالیت ۷۰ درصد از فارغ‌التحصیلان در حوزه‌ی مرتبط با طراحی‌شهری است که می‌تواند جنبه‌ی مثبتی برای آینده حرفه‌ای این رشته باشد. فارغ‌التحصیلان بیشترین فعالیت را با اختلافی چشمگیر به ترتیب در چهار حوزه‌ی دفاتر مشاور، آموزش، مدیریت شهری و پژوهش داشته‌اند.

این پژوهش برای اولین بار با ارزیابی تمایل فارغ‌التحصیلان برای انتخاب مجدد گرایش طراحی‌شهری در صورت وجود امکان بازگشت به عقب، نشان می‌دهد که هم‌اکنون در حدود نیمی از افراد (۴۶ درصد) تمایل به انتخاب مجدد گرایش طراحی‌شهری نداشته‌اند. این در حالی است که طبق نتایج بدست آمده ۸۳ درصد از فارغ‌التحصیلان در ابتدای امر به دلیل علاقه شخصی وارد حرفه طراحی‌شهری شده‌اند. در این میان، عمده افرادی که دیگر تمایلی به انتخاب و تحصیل در این گرایش نداشته‌اند دلایلی همچون عدم آموزش حرفه‌ای و به روز نبودن دانش این رشته در دانشگاه‌ها، عدم وجود زیرساخت و جایگاهی برای اثرگذاری متخصصین، درآمد پایین، کاهش بازار کار و استخدامی‌های دستگاه‌های دولتی و ورود نیروی غیرمتخصص در ارگان‌های دولتی مرتبط با طراحی‌شهری، تصمیم‌گیری سلیقه‌ای و غیرمتخصصانه در پروژه‌های شهری، اولویت قراردادن پروژه‌های زودبازده و... را عنوان کرده‌اند که می‌توان با ارزیابی و ریشه‌یابی معضلات موجود در سیستم‌های مدیریت شهری و رفع نواقص موجود در نظام آموزشی، گامی مهم در جهت تقویت و پیشرفت هرچه بیشتر طراحی‌شهری در ایران و همچنین تعریف جایگاهی معنادار برای فارغ‌التحصیلان در حرفه برداشت.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲
Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

نمودار شماره ۱۸- جایگاه فارغ‌التحصیلان طراحی‌شهری تربیت مدرس در حرفه، مأخذ: نگارندگان

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲

Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]

منابع

- انجمن طراحان‌شهری ایران. (۱۳۹۹)، آموزش طراحی شهری، از محتوا تا تولید فضا، فصلنامه علمی-تخصصی، شماره ۶
- بنرجی، تریدیب؛ لوکایتو سیدریس، آناستازیا. (۱۳۹۴). طراحی شهری مفاهیم و جریان‌های معاصر، ترجمه رضا بصیری مژدهی، نوید پورمحمدرضا، حمیده فرهمندیان، تهران: انتشارات طهان
- بحرینی، سید حسین. (۱۳۹۳). فرایند طراحی شهری، تهران: انتشارات دانشگاه تهران
- بحرینی، سید حسین؛ فلاح منشادی، الهام. (۱۳۹۸). تحلیل آموزش شهرسازی در ایران و رابطه آن با نقش متخصص شهرسازی، هویت شهر، شماره ۴۰، ۱۶-۵
- پندار، هادی. (۱۳۹۵). روش ظرفیت سنجی؛ ارزیابی مهارت‌های طراحی شهری، جستارهای شهرسازی، شماره ۱، ۱۵۴-۱۳۵
- ثقفی‌اصل، آرش؛ یوسفی، سئودا. (۱۴۰۰). بررسی مسائل طراحی شهری در عرصه آموزش در ایران، کنفرانس معماری، عمران، شهرسازی و افق‌های هنر اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب، تبریز
- خاتمی، سیدمهدی؛ بوجاری، پوریا؛ رنجبر، احسان. (۱۴۰۰). آموزش طراحی شهری: واکاوی شیوه‌های آموزشی با تأکید بر چارچوب مسئولیت اجتماعی، مجله گفتمان طراحی شهری، شماره ۳، ۱۱۰-۸۹
- رزاقی اصل، سینا. (۱۳۹۳). چیستی و مرز طراحی شهری، تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی
- رزاقی‌اصل، سینا. (۱۳۹۰). ارتباط میان نظریه و عمل در آموزش رشته‌های حرفه مبنا، نمونه موردی حرفه-دانش طراحی شهری، آرمان‌شهر، شماره ۶، ۲۶-۲۱
- رزاقی‌اصل، سینا. (۱۳۸۹). معیارهای انتخاب رشته طراحی شهری در ایران از منظر دانشجویان، آرمان‌شهر، شماره ۴، ۷۶-۶۹
- گیوه‌چیان، الهام؛ خاتمی، سید مهدی؛ صفوی، سید علی. (۱۴۰۱). واکاوی نقش و مسئولیت‌های بالقوه طراحان‌شهری ایران در حرفه، نشریه گفتمان طراحی‌شهری، در حال چاپ
- گلکار، کوروش. (۱۳۸۲). آموزش طراحی شهری؛ دانش و مهارت‌های اساسی، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۱۶-۱۵، ۴۱-۲۶
- مبینی، حسین؛ قرائی، فریبا؛ حبیبی، میترا. (۱۳۹۳). کارگاه‌های طراحی شهری هسته اصلی آموزش رشته بررسی موردی: مقایسه موضوعات کارگاه‌های درسی و اولویت‌های جامعه حرفه‌ای، نامه معماری و شهرسازی، شماره ۱۳، ۱۱۲-۹۳
- مبینی، حسین. (۱۳۹۲). ارزیابی کارگاه‌های طراحی شهری با توجه به نیازهای حرفه‌ای در ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه هنر تهران، دانشکده معماری و شهرسازی
- Barnett, j. (1982). "An Introduction to Urban Design" New York: Harper and Row.
- Levy, R. (1990). "Design Education: Time to Reflect," Design Issues 7(1): 42-52
- Madanipour, A. (2006). "Roles and Challenges of Urban Design", Journal of Urban Design, 11(2): 173 – 193.
- Marsick, V. & Watkins, K. (1990). "Informal and Incidental Learning in the Workplace", London, Routledge.
- Khatami, S Mahdi; Boujari, Pouria; Ranjbar, Ehsan. (2022). "Toward a social responsibility-based model for urban design education" URBAN DESIGN International: 1-16
- Schon, D.A. (1984). "The Architectural Studio as an Exemplar of Education for Reflection- Action" Jornal of Architectural Education 38(1): 2-9
- Shannon, M.J. (1990). "Toward a Rationale for Public Design Education" Design Issue 7(1): 29-41

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۷۱ . تابستان ۱۴۰۲

Urban managment
No.71 Summer 2023

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-28]